

LIFESTYLOVÁ MIGRACE A SPECIFICKÝ VYSOKOŠKOLSKÝ VÝZKUM*

Dana Bittnerová

Fakulta humanitních studií UK Praha

První číslo časopisu *Lidé města* v roce 2023 publikuje studie, které se zabývají lifestylovou migrací. Vznikly v rámci širěji koncipovaného projektu specifického vysokoškolského výzkumu na Fakultě humanitních studií UK v letech 2016–18, který se své finalizace a publikování dočkává až nyní. Badatelský záměr iniciovaly terény, které zkoumaly studentky bakalářského, magisterského a doktorského studia na FHS UK, dnes většinou již graduované kolegyně nebo doktorské studentky těsně před dokončením studia. Na svých projektech tehdy spolupracovaly s učiteli dnes působící na katedře sociální a kulturní antropologie FHS UK: Danou Bittnerovou a Markem Halbichem. Výzkumy mladých badatelek zpočátku sledovaly v podstatě dost různá témata. Kateřina Varhaník Wildová (2007, 2017) dlouhodobě prováděla terénní výzkum zemědělských usedlostí v La Alpujarra (Španělsko) a zajímala se o životní styl transnacionálních migrantů střední třídy, kteří zde realizovali svůj neorurální projekt. Markéta Slavková (2007) zkoumala baťůžkáře, kteří v Českém Krumlově vytvořili komunitu expatů a svůj život dočasně podřídili liminalitě svého statusu dlouhodobého turisty. Také Lucie Remešová si zvolila terén, jehož součástí byli lifestyloví migranti, i když se ve své diplomové práci věnovala především vlivu turismu na místní obyvatelstvo v marockém Taghazoutu (Remešová 2016), a až později obrátila pozornost právě k lifestylovým migrantům (Remešová 2017). Poslední v týmu, s nímž projekt počítal, byla Kateřina Majerová (2014); psala bakalářskou práci o migrantech z Velké Británie, kteří si kupovali usedlosti ve středním Bulharsku. Navzdory různým terénům a původně zvoleným tématům a přes různé preference v profesním životě mladých badatelek vznikl společný cíl odpovědět na otázku, jaká je povaha lifestylové migrace spojená

---

* Tento text byl podpořen z projektu SVV, realizovaného na FHS UK pro rok 2023, „Krise a ne/jistoty současných světů: antropologické perspektivy“.

s různými prostory a životními styly. Koncept lifestylové migrace jako specifické formy migrace relativně bohatých lidí ze zemí globálního Severu (Benson – O'Reilly 2009) propojil jejich přístupy a interpretace.

Pojem lifestylové migrace je konceptuálně ukotven v uvažování o postmoderních životních stylech, kosmopolitismu a globalizačních procesech (Janoschka 2011). Lifestylového migranta tedy definují sebevědomé individuální cíle, kosmopolitní postoje či situování v sociální realitě a povaha globálního, propojeného a „zmenšeného“ světa, kde média a dopravní obslužnost učinila ze vzdálených míst blízké a dostupné lokality. Lifestylovou migraci lze navíc interpretovat v kontextu transnacionálního přístupu k migraci. Další opakovanou charakteristikou je, že lifestylová migrace je zároveň často motivovaná turismem a sdílí s ním řadu charakteristik. Proto jsou lifestyloví migranti jak lidé rozkročení mezi různými místy světa, s aktivním přístupem k vlastnímu životu, již se podílejí na konstruování globálního světa (Szaló 2007), tak baumanovští postmoderní „turisté“ a „tuláci“ (Bauman 1995), kteří očekávají, že se jim místa, kde pobývají, přizpůsobí, a zároveň se jimi nechávají sami tvarovat. Pohyb a pobyt lifestylových migrantů určuje požadavek dobrého života, respektive života v místě, který jedinci dává smysl (Benson – O'Reilly 2009). Každé místo přitom může mít smysl.

Migrace za životním stylem není chápána jako pohyb primárně motivovaný získáním zdrojů pro existenci nebo jako vyhnání či vytlačení z místa původu. Spíše ji lze uvažovat v souvislosti pnutí, hledání a pábení na straně samotného migranta. Nespočívá v již ustanovených podmínkách konkrétního místa, ale v ambicích jedince či skupiny, kteří vidí jeho potenciál a stvoří zde svoji „kulturní arénu“, popřípadě se budou spolupodílet na rozvoji již započatého sebevědomého projektu jiných migrantů. Zároveň jim destinace, do nichž směřují, umožňují realizovat jejich ambiciózní projekty i po organizační a ekonomické stránce. Tato místa jsou ekonomicky dostupnější, legislativně příznivější (např. Goodwin-Hawkins – Dafydd Jones 2022), alespoň zpočátku (např. Remešová v tomto čísle). Zároveň autorky konceptu lifestylové migrace uvažují, že v každé migraci je z emické perspektivy migrantů aspekt lifestylu přítomen (Benson – O'Reilly 2016; dříve také King 2002).

Koncept lifestylové migrace zahrnuje relativně širokou paletu životních stylů, které pohyb generují. Bensonová a O'Reillyová (2009) se původně vztahovaly ke třem schematickým kategoriím definujícím životní styly migrantů: rezidenční turismus, rurální idyla a bohémství. V debatě s dalšími autory (např. Huete – Mantecón 2012) se zároveň ukázalo, že zejména pojem residenční

turismus svou povahou nekoresponduje s podstatou lifestylové migrace. V každém případě pod pojem lifestylové migrace lze řadit nejrůznější životní styly, které jsou spojeny s hledáním alternativ, úzkým zacílením na dílčí aktivitu (často sportovní či uměleckou), snahou o aktivní život, nezávislost, volnost, únik. Příčemž společným jmenovatelem, který konstituuje existenciální pocity lifestylového migranta, je narativ hledání dobrého života (Benson 2011), spočívající ve vymezování se vůči životnímu stylu západní konzumní společnosti a její disciplinace. Skrze narativ se také migranti daného místa zmocňují, přivlastňují si ho (Åkerlund – Sandberg 2015). Lifestylová migrace může být takto interpretována jako morální projekt pro ty, kterým jejich zázemí (práce) nedává uspokojivou identitu (Hoey 2010: 72–73). Ve své podstatě se ovšem často jedná o vy/nalézání nových forem konzumu, nebo přímo o jejich generování. Respektive jsou to přímo místa, jež jsou konzumována (Hall 1997 in Hoey 2015: 72).

Většina lifestylových migrantů jsou lidé, kteří původně žili a/nebo jsou úzce napojeni na země globálního Severu, zatímco místa vhodná k naplňování individuálních projektů nacházejí v zemích globálního Jihu. Skutečnost, že většina lifestylových migrantů pochází z technologicky vyspělých zemí s prosperující ekonomikou, demokratickým zřízením a mocenským vlivem na mezinárodní úrovni, představuje další charakteristický rys této migrace, který vytváří mocenské asymetrie ve prospěch migrantů. Roli v tomto procesu jistě hraje i skutečnost, že lifestyloví migranti často pocházejí ze střední třídy, respektive z globální střední třídy (McGarrigle 2022). Lifestylová migrace se proto dává do přímé souvislosti s privilegovanou migrací (Croucher 2012). Výhodu pro migranty z globálního Severu představuje nejen jejich relativní ekonomická převaha vyplývající ze „silnější“ měny země původu (ekonomický kapitál); vědění (kulturní kapitál), které je poptáváno (např. rodilý mluvčí světového jazyka); držení pasu západní země, které přispívá k snazší legalizaci pobytu (kapitál definovaný občanstvím), ale roli hraje i prestiž a autorita spojená s obdivem k „vyspělé“ zemi původu; případně se mluví i o vizualitě, tj. privilegování bělošství (*whiteness*). Lze tedy jen shrnout, že infrastruktury globálního světa jsou zde připraveny právě pro migranty z bohatého globálního Severu (Benson 2015). Což odpovídá tezi v textu Sitka (2016), že globální svět očekává migraci lidí z vyspělých zemí, ale vytváří bariéry pro migranty z chudého Jihu, respektive Východu.

Lifestylová migrace je placena ze zdrojů, které jsou zpravidla přímo či zprostředkovaně situovány do zemí globálního Severu (např. Varhaník Wil-dová 2012). Právě proto lifestyloví migranti nezpřetrhávají vazby s původními

domovy. Naopak je pro ně důležité mít možnost přístupu k ekonomickým zdrojům v zemi původu, možnost odsud čerpat služby sociálního státu a jim garantovaných institucí (důchodci zůstávají v migraci, pokud jsou zdraví, když se zdraví zhoršuje, vrací se často do země původu, za předpokladu, že se jim nepodaří zajistit si dostupnou zdravotní péči v cílové zemi). Potud se také uvažuje, že privilegovanost tohoto typu migrace spočívá právě v tom, že je v podstatě chápána jako dočasná a pobyt na daném místě lze kdykoliv přerušit, aniž by to migranty vystavilo zásadnímu existenčnímu ohrožení. Neznamená to ovšem, že by lifestyloví migranti nebyli vůbec zranitelní. Mari Korpela (2013) například popisuje situaci Britů v Indii, kteří při pobytu mimo Británii nemohou v migraci dosáhnout na služby sociálního státu a v okamžiku nemoci či nezaměstnanosti se ocitají bez prostředků a jsou tedy vytlačováni pryč.

Země původu, tedy země globálního Severu, je zároveň zemí, kde lifestyloví migranti čerpají uznání. Například když sdílejí své vlastní životní styly v rámci médií, usilují o potvrzení své hodnoty od jiných lidí z globálního severu, nikoliv od nových sousedů (Majerová 2014). Specifické či alternativní životní styly nevedou přímou cestou k zapojení do místních společností v cílové zemi. Naopak v rámci těchto prostorů lifestyloví migranti utvářejí nové „kulturní arény“, které jsou spojeny se specifickými praktikami: praktikami mobility a vytváření komunity (Torkington et al. 2015). To znamená, že migranti spíše neusilují o zapojení do místní společnosti a vytvářejí si svoje vlastní komunity, založené na sdílení specifického životního stylu. Povaha těchto komunit může být transnacionální, stejně jako při převaze migrantů z jednoho státu mohou tíhnout i k etnické homogenitě (např. Åkerlund et al. 2015). Navíc, díky své infrastrukturní výhodě, resp. privilegovanosti, se lifestyloví migranti někdy podílejí na vymísťování starousedlíků – místního obyvatelstva z centra, a to jak prostorově (gentrifikace), tak z hlediska přístupu ke zdrojům. V důsledku toho roste nerovnost mezi migranty a místními, což může poté vyvolávat nepřátelství (Benson 2013).

Ruku v ruce s tím přichází transformace míst a jejich uzpůsobování očekávání lifestylových migrantů. Tato novodobá forma kolonialismu, či přesněji současný neokolonialismus přispívá zejména v turisticky exponovaných destinacích k proměně „autentických“ periferií v globální „ráje“ (Escher – Peterman 2014). K degradaci místa, které bylo globálně z/konzumováno, dochází ale také v očích některých lifestylových migrantů, pro které dané místo ztratilo smysl a následně se stěhují jinam. Nicméně ne všechny intervence musí lokální společnost hodnotit jako kulturně agresivní. Benson (2013) popisuje například

snahu důchodkyň z USA, které usilovaly o zlepšení vzdělávání dětí v Panamě, kde žily. Identita Američanek podporovala jejich autoritu při jednání s místními úřady. Ovšem i v tomto případě šlo o prosazování kulturních norem a praktik vázaných na globální Sever, byť přispěly k narovnávání místní geometrie moci. Jiným příkladem je citlivá rekonstrukce tradičních domů a revitalizace krajiny, o níž usilují lifestyloví migranti – farmáři ve Španělsku (Varhaník Wildová 2017).

Lifestylová migrace je také interpretována s ohledem na životní dráhu jedinců. Již výše bylo řečeno, že se může jednat o dočasné migrace a s nimi spojené životní styly. Jedinci si je mohou zvolit v různých etapách svého života, stejně jako lifestylová migrace novou etapu života ustanovuje. Literatura většinou popisuje migranty, kteří se ocitají v určitém prahovém či zlomovém momentě života, kdy zvažují, kam svůj život nasměrovat. Koncept lifestylové migrace se také začal rozvíjet v souvislosti s výzkumem migrantů důchodců, kteří řešili, jak prodloužit svůj aktivní život (např. O'Reilly 2000). Jindy je ve hře liminalita mládí, která často otevírá cestu k sportovním migracím. Zajímavé s ohledem na dynamiku životních drah jsou i „druhá kola“ v partnerském životě. Majerová (2014) sledovala lifestylové migranty – majitele ekofarem v Bulharsku, kteří se pro daný projekt rozhodli po rozvodu, kdy už jejich děti z prvního manželství byly dospělé a oni sami začínali nový život s novým partnerem. Zajímavá je studie Karkabiho (2011), který se zabýval romantickou migrací stárnoucích žen z globálního Severu, pro které byla migrace příležitostí znovu potvrdit svoji „ztrácející se“ atraktivitu. Temporalitě životní dráhy lifestylových migrantů lze rozumět i v souvislosti se změnou povahy migrace, kdy migranti v určitém okamžiku rezignují na budovanou „kulturní arénu“, protože vyhodnotí, že pro jejich aktuální životní etapu bude namísto být více konformní. Změnu životního stylu, resp. jeho podřízení rytmům a strukturám místní společnosti, si může vynutit např. zapojení do lokální ekonomiky a závislost na ní, vzdělávání dětí atd. (viz Slavková, v tomto čísle).

Na následujících stranách jsou zařazeny dvě studie, které si všímají různých výše jmenovaných aspektů lifestylové migrace. Text Lucie Remešové odkazuje k lifestylové migraci iniciované sportem, článek Markéty Slavkové naopak k bohémství. První jmenovaná stať se věnuje malé rybářské osadě v Maroku. Jejím cílem je ukázat na dynamiku místa, a to z hlediska místních i lifestylových migrantů, potažmo turistů. Autorka upozorňuje na skutečnost, že lifestyloví migranti, navzdory tomu, že žijí v liminalitě, nepředstavují ve vztahu k svému životnímu stylu (kulturní aréně) homogenní skupinu. Mezi migranty jsou

hierarchie, což autorce pomáhá vysvětlit koncept subkultury. Tedy subkulturní kapitály a subkulturní vědění je umísťují k různým statusovým skupinám.

Text Markéty Slavkové pak sleduje dynamiku skupiny baťůžkářů v Českém Krumlově v průběhu více než 15 let. Ukazuje, jak životní dráha působí na představu dobrého života a jak se obě kategorie vzájemně ovlivňují. Ti, kterým podmínky života v malém českém městě už neumožnily naplňovat představu dobrého života, odešli hledat zemi zaslíbenou jinač. Naopak, ti kteří se rozhodli zůstat, redefinovali obsah kategorie dobrého života.

S ohledem na rozsah obou studií se podařilo zařadit pouze tyto dvě. Byli bychom rádi, kdyby se v následujících číslech objevily další texty, které vznikly a vznikají na základě výše zmíněných projektů specifického vysokoškolského výzkumu.

Literatura

- Åkerlund, Ulrika – Sandberg, Linda. 2015. „Stories of Lifestyle Mobility. Representing Self and Place in the Search for the ‘Good Life’.“ *Social & Cultural Geography* 16, 2015, 3: 351–370.
- Bauman, Zygmunt. 1995. *Úvahy o postmoderní době*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Benson, Michaela. 2011. „The Movement Beyond (Lifestyle) Migration. Mobile Practices and the Constitution of a Better Way of Life.“ *Mobilities* 6, 2011, 2: 221–235.
- Benson, Michaela. 2013. „Postcoloniality and Privilege in New Lifestyle Flows. The Case of North Americans in Panama.“ *Mobilities* 8, 2013, 3: 313–330.
- Benson, Michaela. 2015. „Lifestyle Migration. From the State of the Art to the Future of the Field.“ *Dve Domovini / Two Homelands* 2015, 42: 9–23.
- Benson, Michaela – O’Reilly, Karen. 2009. „Migration and the Search for a Better Way of Life. A Critical Exploration of Lifestyle Migration.“ *Sociological Review* 57, 2009, 4: 608–625.
- Benson, Michaela – O’Reilly, Karen. 2016. „From Lifestyle Migration to Lifestyle in Migration. Categories, Concepts and Ways of Thinking.“ *Migration Studies* 4, 2016, 1: 20–37.
- Escher, Anton – Peterman, Sandra. 2014. „Marrakesh Medina: neocolonial paradise of lifestyle migrants?“ Pp. 29–46 in Michael Janoschka– Heiko Haas (eds.): *Contested Spatialities, Lifestyle Migration and Residential Tourism*. London – New York: Routledge.
- Croucher, Sheila. 2012. „Privileged Mobility in an Age of Globality.“ *Societies* 2, 2012: 1–13.
- Goodwin-Hawkins, Bryonny – Dafydd Jones, Rhys. 2022. „Rethinking Lifestyle and Middle-class Migration in ‘Left Behind’ Regions.“ *Population, Space and Place* 28, 2022, 8: 24–95.

- Hoey, Brian A. 2016. „Negotiating Work and Family. Lifestyle Migration, Potential Selves and the Role of Second Homes as Potential Spaces.“ *Leisure Studies* 35, 2016, 1: 64–77.
- Huete, Raquel – Mantecón, Alejandro. 2012. „Residential Tourism or Lifestyle Migration. Social Problems Linked to the Non-definition of the Situation.“ Pp. 160–173 in Omar Moufakkir – Peter Burns (eds.): *Controversies in Tourism*. Wallingford – Cambridge: CABI.
- Janoschka, Michael. 2011. „Habitus and Radical Reflexivity. A Conceptual Approach to Study Political Articulations of Lifestyle- and Tourism-related Mobilities.“ *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events* 3, 2011, 3: 224–236.
- Karkabi, Nadeem. 2011. „Couples in the Global Margins. Sexuality and Marriage between Egyptian Men and Western Women in Dahab, a Touristic Coastal City in South Sinai.“ *Anthropology of the Middle East* 6, 2011, 1: 79–97.
- King, Russel. 2002. „Towards a New Map of Migration.“ *International Journal of Population Geography* 8, 2002, 2: 89–106.
- Korpela, Mari. 2013. „Marginally Mobile? The Vulnerable Lifestyle of Westerners in Goa.“ *Dve domovini / Two Homelands* 2013, 38: 63–72.
- Majerová, Kateřina. 2014. *Cesta za snem. Lifestyloví migranti v Bulharsku*. Rukopis bakalářské práce obhájené na Fakultě humanitních studií UK v Praze.
- McGarrigle, Jennifer. 2022. „Lifestyle Migration.“ Pp. 169–178 in Peter Scholten (ed.): *Introduction to Migration Studies*. Cham: Springer.
- O’Reilly, Karen. 2000. *The British on the Costa del Sol*. London: Routledge.
- Remešová, Lucie. 2016. *Surfing jako klíčová příčina sociální a kulturní změny marockého Taghazoutu*. Rukopis diplomní práce obhájené na Fakultě humanitních studií UK v Praze.
- Remešová, Lucie. 2017. „Dopady turismu, surfingu a lifestylové migrace na partnerské vztahy v marockém Taghazoutu.“ *Slovenský národopis* 65, 2017, 3: 290–307.
- Sitek, Pavel. 2016. *Pohyb a začlenění. Francouzská perspektiva*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Szaló, Csaba. 2007. *Transnacionální migrace. Proměny identit, hranic a vědění o nich*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Slavková, Markéta. 2007. *Charakteristiky života a životních strategií skupiny cizinců v Českém Krumlově – „Mýtus o věčném návratu“*. Rukopis bakalářské práce obhájené na Fakultě humanitních studií UK v Praze.
- Torkington, Kate – David, Inês – Sardinha, João. 2015. *Practising the Good Life. Lifestyle Migration in Practices*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Varhaník Wildová, Kateřina. 2007. *Freedom Seekers. The New Settlers in La Alpujarra*. Rukopis diplomní práce obhájené na Fakultě humanitních studií UK v Praze.
- Varhaník Wildová, Kateřina. 2012. „Dojíždět nebo sloužit? Proměny evropského venkova na příkladu La Alpujarra.“ Pp. 215–242 in Dana Bittnerová – Mirjam Moravcová (eds.): *Etnické komunity. Kontinuita kulturní reprodukce*. Praha: Fakulta humanitních studií UK.
- Varhaník Wildová, Kateřina. 2017. *Cortijeros en La Alpujarra. Od lifestylové migrace k úvahám o pozitivní antropologii*. Rukopis disertační práce obhájené na Fakultě humanitních studií UK v Praze.